

Oana Lazăr

**Rezumate la Limba și Literatura
Română pentru BAC -
Concepte operaționale și
funcționale**

TEO-Educațional

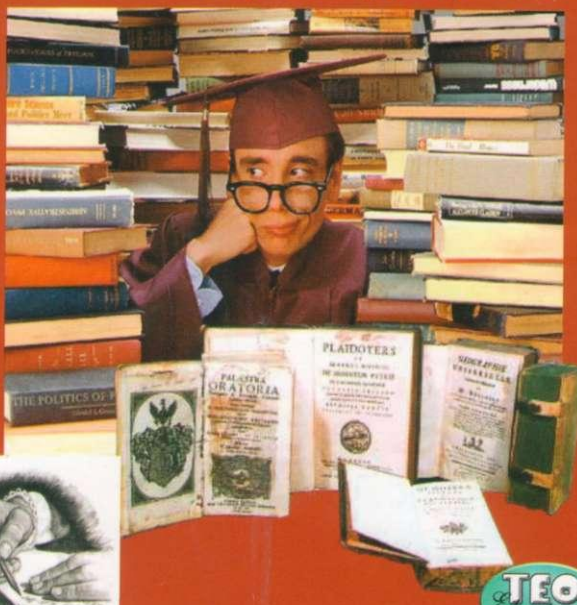
Rezumate la

Oana Lazăr

Limba și literatura română

Pregătire pentru BAC

Concepte operaționale și funcționale

TEO
Educational

JQ_____:

Clasificarea figurilor de stil:

- a) Figuri de sunet
- b) Figuri semantice
- c) Figuri sintactice și de construcție

În interiorul fiecărei categorii pot fi definite:

- a) Figuri de sunet:

- aliterația - repetarea unui sunet sau un grup de sunete, dintr-un cuvânt sau din mai multe cuvinte, cu scopul de a crea un efect euforic, imitativ sau expresiv.

Ex: „Prin vulturi vântul viu vuia”

(G. Coșbuc).

- b) Figuri semantice:

- epitetul - element ctetenrvnafiv (adjectiv, adverb, etc.) pus pe lângă un substantiv sau verb, pentru a scoate în evidență o trăsătură a obiectului/acțiunii, care emotxyează sau dă relief estetic expresiei. Adjectivul . adverbul sau substantivul cu valoare de epăet trebuie să aibă sens figurat.

Ex: „Ducându-mi pașii solitari”

Pe sub pădurea cântătoare

(Al. Macedonski).

_____n
- comparația - exprimă un raport de asemănare între două obiecte, persoane sau acțiuni, cu scopul de a evidenția sau de a evoca unul din termeni.

„Și ca un înger dintre oameni

în calea vieții mele ieși”.

(M. Eminescu)

- metafora - figură de stil prin care se trece de la sensul obișnuit la cuvântului la o altă semnificație, pe baza unei comparații subînțelese.

Ex: „Soarele, lacrima Domnului

cade în mările somnului”

(I. Blaga)

- oximoronul - antiteză care asociază două cuvinte contradictorii.

Ex: „Suferință, tu, dureros de dulce...”

(M. Eminescu)

- sinestezia - asociația surprinzătoare între senzații de natură diferită.

Ex: „O pictură parfumată cu vibrații de violet...”

(G. Bacovia)

- simbolul - procedeu expresiv prin care un obiect concret sugerează, prin corespondență analogică, idei sau stări sufletești abstracte.

Există simboluri legate de existența cotidiană, cu circulație universală: câinele simbolizează devotamentul, furnica - hărnicia etc.

c) Figuri sintactice și de construcție

- enumerația - însușirea unor argumente, fapte privitoare la aceeași temă, cu scopul de a evidenția ideea exprimată.

Ex. „Căci eu iubesc

și flori și ochi și buze și morminte

(L. Blaga)

- repetiția - figură de stil care constă în folosirea de două sau mai multe ori a aceluiași cuvânt sau cuvinte, în scopul întăririi unei idei.

Ex: „Doinea întors amorul meu de plumb

Pe flori de plumb...și-am început să-l strig...”

(G. Bacovia)

- refrenul - cuvântul, versul sau un grup de versuri care se repetă la anumite intervale, pentru a sublinia o idee sau pentru a crea un anumit efect artistic

- antiteza - opoziția dintre doi termeni (idei, sentimente, obiecte, fenomene etc.) menite să se reliefeze reciproc.

Ex: „Vremea trece, vremea vine

Toate-s vechi și nouă toate...”

(M. Eminescu)

- interogația retorică - o întrebare a poetului, la care acesta nu așteaptă răspuns.

Ex. „Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi li niște fameni!

I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni.”

(M. Eminescu)

2. PROZA SAU OPERA EPICĂ

Opera epică este o creație în proză sau în versuri **caracterizată** prin desfășurarea unei acțiuni, plasate într-un anumit spațiu și timp, în care autorul își face simțită prezența indirectă, prin intermediul personajelor, relatarea făcându-se de către un narator, de obicei, la persoana a treia dar și la persoana întâia.

În decursul timpului, proza a evoluat, de la primele mituri și de la primele povești, spre forme tot mai profunde ale discursului epic:

- proza romantică - orientată spre exaltarea 'aptelor mărețe, a eroilor și având drept personaje oameni deosebiți (genul, demonul, personajul fatal

etc); eroii romantici pot fi nefericiți, neînțeleși de lumea în care trăiesc, visători, având destin marcat de urcușuri și căderi uneori spectaculoase.

În cadrul prozei romantice apar noi categorii estetice: urâtul, grotescul, macabrul, bizarul, fantasticul, pitorescul.

- proza realistă are drept sursă de inspirație realitatea. Personajul de multe ori este tipic, înfățișând de multe ori un grup sau o categorie umană sau socială.

- proza fantastică include acele lucrări narative în care întâmplările povestite sunt ireale și care miraculosul se îmbină cu bizarul.

Structura operei epice

Instanțele comunicării sunt: autorul, naratorul, personajele și cititorul.

- autorul - persoana care a creat opera.

- **naratorul** - este cel care relatează întâmplările cuprinse în acțiune; vocea care istorisește anumite întâmplări, purtătorul de cuvânt al autorului.

Tipuri de narator:

- a) după raportul narator-evenimente (diegează)

15.

- narator extradiegetic: se situează în afara acțiunii, lasă impresia că el a creat povestea, relatează la persoana a treia.

Ex: naratorul de Ion de L. Rebreanu.

- narator martor: este cel care asistă la desfășurarea evenimentelor, fără să le influențeze cursul; ocupă un rol secundar în acțiune, relatează de la persoana întâi.

Ex: Ienache coropcarul din Hanu Ancuței de (M. Sadoveanu)

- narator intradiegetic:

- personaj narator: este implicat în acțiune; devine personaj principal; relatează de la persoana întâi.

Ex: Ștefan Gheorghidiu din Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război.

- narator -personaj: este un narator secund, într-o povestire în ramă și personajul propriei istorisiri.

Ex: Neculai Isac din Hanu Ancuței.

- b) după raport narator-informație deținută:

- narator omniscient: este cel care știe totul despre desfășurarea întâmplărilor și soarta personajelor sale;

Ex: naratorul din Pădurea spânzuraților de L. Rebreanu.

- narator uniscient; are informație dintr-o singură sursă.

Ex: naratorul principal din Hanu Ancuței.

Funcțiile naratorului:

- 1) funcția narativă; rolul lui este de a povesti.
- 2) funcția de control; controlează structura textuală, citând replicile personajelor, introduse prin verbele (a spune, a zice, a întreba etc.) și prin semne grafice (ghilimele, două puncte etc.)
- 3) funcția de interpretare; își manifestă direct atitudinea față de evenimente istorisite sau față de personaje.

• **personajul literar** este persoana care participă la acțiunea unei opere literare sau dramatice.

Categorii de personaje:

a) după locul ocupat în operă:

iz

- principale - evenimentele se construiesc în jurul lor;

- secundare - ocupă un loc mai puțin important în acțiune

- episodice - apar într-un singur moment al acțiunii.

b) după semnificația etică:

- pozitive;

- negative;

c) în funcție de specia literară:

- simbolice;

- legendare;

- excepționale;

- istorice;

- autobiografice.

Modalități de caracterizare a personajului:

a) directă;

- făcută de autor (ex. caracterizarea Aglaei din Enigma Otiliei) care poate fi vestimentară, morală sau aspectuală.

- făcută de alte personaje (caracterizarea făcută lui de A. Lăpușneanul de către mitropolit)

Îs _____

- autocaracterizarea, care poate fi redată prin dialog, prezentată în cadrul unui monolog interior

b) indirectă;

- prin acțiune (ex. Ion)

- prin comportament (ex. Mie Moromete)

- prin reacții psihologice (ex. teama lui Motoc în fața morții iminente)

- prin limbaj;

- prin mediu;

- prin nume;

Construcția subiectului operei epice impune:

- existența unei acțiuni, adică a unei desfășurări a evenimentelor povestite.

- existența unui **conflict**, care desemnează un dezacord, o opoziție, o luptă între două sau mai multe personaje/grupuri de personaje reprezentând idei, convingeri, sentimente, atitudini opuse.

Conflictul poate fi: psihologic, etic, simbolic etc.

- existența unor momente ale subiectului: expozițiune, intrigă, desfășurarea acțiunii, punctul culminant și deznodământul.

_____ ia.

- **expozițiunea** - fixează premisele necesare înțelegerii acțiunii (coordonatele spațiale și temporale, unele personaje).

- **intriga** - declanșează conflictul; este alcătuită din mai multe scene care determină fluxul evenimentelor.

- **desfășurarea acțiunii** - cuprinde întâmplările care ilustrează evoluția conflictului. Este partea cea mai amplă a narațiunii.

- **punctul culminant** - reprezintă momentul de vârf, de cea mai mare încordare a acțiunii într-o operă literară (epică sau dramatică).

- **deznodământul** - momentul final al subiectului, prin care se rezolvă conflictul.

- existența unei **structuri** (incipit, secvențe narative, episoade, final, prolog, epilog etc.)

- **incipitul** este secvența introductivă a unui text narativ.

- **secvența narativă** este un moment al textului narativ ce prezintă o singură acțiune, la care participă unul sau mai multe personaje.

Majoritatea speciilor narative au mai multe secvențe narative, care se leagă într-un fir epic unic.

2.

CZU 811.135.1+821.135.1.098(075.3)
L32

Editura TEO-Educațional
E-mail: teo_educational@mail.md
Tel: (037322) 22-91-20, 51-95-75
GSM: 069230028, 069946659.
Librăria liceului „Gh. Asachi”

DESCRIEREA CIP a CAMEREI NAȚIONALE a CĂRȚII

Lazăr, Oana

Rezumate la Limba și Literatura Română pentru BAC
- Concepte operaționale și funcționale/ Oana Lazăr. -
Ch.: Teo-Educațional, 2008 (F.E.-P.Tipogr.Centrală"). -
96p.

ISBN 978-9975-9703-4-1
3000 ex.

811.135.1+821.135.1.09(075.3)

Toate drepturile aparțin editurii

©TEO-Educațional

ISBN 978-9975-9703-4-1

1

Prefață.

Acest îndrumar poate fi folosit de elevii absolvenți în perioada pregătirii către **examenul de Bacalaureat** la Limba și Literatura Română, dar și de toți cei care vor să capete anumite abilități în comunicarea scrisă și orală.

Această lucrare include o scurtă recapitulare a următoarelor teme: Opera literară; Genurile literare; Curente literare; Personajele literare, Compunerea de utilitate socială; și altele. Sperăm că această lucrare va fi de un real folos la examenul de Bacalaureat.

Vă urez mult succes la examene.

Legarea secvențelor narative se face prin trei procedee:

1) **înlănțuirea** determină cursul liniar al povestirii ce curge firesc dinspre expoziție către deznodământ; finalul unei secvențe echivalează cu începutul alteia.

Ex: „Moara cu noroc”.

2) **inserția** constă în includerea unei povestiri în altă narațiune. Este procedeul povestirii în ramă.

Ex: „Hanul Ancuței”.

3) **alternanța** reprezintă îmbinarea a două povestiri întrerupte pe rând, cu scopul de a se evidenția reciproc.

Ex: planurile paralele ale intelectualității și a țărănimii în romanul „Ion”.

- **episodul** este o parte a unei acțiuni dintr-o operă epică, având rolul de susținere a ansamblului narativ. Este o acțiune secundară, raportată la acțiunea principală.

- **finalul** este ultima secvență a unui text narativ, care aduce, de cele mai multe ori, rezolvarea conflictului.

Timpul și spațiul în opera epică

Acțiunea operei epice este plasată într-un anumit spațiu și într-un anumit timp, convenții ale verosimilului evenimentelor prezentate.

Narațiunea situează faptele în timp, iar descrierea le conferă un spațiu.

Timpul narativ cunoaște două dimensiuni:

a) timpul derulării faptelor (timpul trăit de personaje, cu o cronologie similară cu aceea a realității)

b) timpul discursului narativ, al povestirii faptelor.

Speciile genului epic

- **Schita** reprezintă o specie a genului epic în proză, de scurtă întindere, care înfățișează un episod caracteristic din existența unui sau mai multor personaje.

- **Basmul** reprezintă o specie a epicii populare (de obicei, în proză), în care se relatează întâmplări supranaturale, iar personajele poartă valori simbolice.

Trăsături specifice basmului: timpul și spațiul sunt nedeterminate; prezintă eterna confruntare

dintre bine și rău; eroii sunt oameni dar și ființe himerice sau animale etc.

Basmelor pot fi:

- fantastice (domină elementul miraculos)
- nuvelistice (situațiile prezentate se apropie de realitate; personajele sunt, în majoritate, oameni)
- animaliere (eroii sunt aleși din rândul animalelor).

Basmul cult este o creație originală, dar respectă în mare măsură, trăsăturile de construcție, de atmosferă și de viziune etică ale modelului folcloric.

Ceea ce le poate diferenția este folosirea insistentă a unor simboluri, caracterul mai complicat al acțiunii, importanța acordată descrierii sau dialogului (cu rolul secundar în basmul popular), stilizarea limbajului.

Povestirea - narațiune în proză, care prezintă întâmplări deosebite, istorisite din perspectiva subiectivă a unui narator participant sau martor la acțiune, accentul căzând asupra faptelor și nu asupra eroului.

Trăsături specifice povestirii: importanța acordată actului narării; caracterul exemplar, unic al faptelor; timpul evenimentelor ține de trecut; relatare de regulă la persoana întâi; folosirea cuvintelor și expresiilor populare).

Nuvela - specie a genului epic, de întindere medie, prezentând fapte verosimile și având o intrigă și un conflict riguros construite;

Trăsături specifice nuvelei: construcția riguroasă; timp și spațiu bine delimitat; personaje numeroase; durata acțiunii este mai mare;

Clasificarea nuvelei:

a) prin raportare la curente literare:

- romantică (ex: Alexandru Lăpușneanu de C. Negruzzi)
- realistă (ex: „Moara cu noroc” de I. Slavici)
- naturalistă (ex: „În vreme de război” de I.L. Caragiale)

b) din punct de vedere tematic și conflictual:

- istorică (ex: Alexandru Lăpușneanu)
- socială (ex: Două lovituri de I.L. Caragiale)
- psihologică (ex: „Moara cu noroc”)
- filozofică (ex: „Sărmanul Dionis”)

Nuvela mai poate fi realistă și fantastică.

Romanul - operă narativă în proză de mare amploare și diversitate, a cărei acțiune se desfășoară pe mai multe planuri, având o intrigă complexă și personaje numeroase.

Trăsături specifice romanului: acțiunea este dominantă și se întinde pe o perioadă lungă, intriga este complexă, deseori dezvoltă o problemă gravă, prezintă destinul unor personalități bine individualizate.

Clasificarea romanului:

a) după tematică pot fi:

- romane de dragoste („Mara”, „Patul lui Procrust”);
- sociale („Ion”, „Moromeții”);
- de aventură;
- autobiografic;
- psihologic („Pădurea spânzuraților”);
- mitic;
- al inerției...
- b) după arta narativă:
 - tradițional
 - modern.
- c) după situarea în timp a acțiunii:
 - istoric,

- contemporan,

- de anticipație.

d) după cadrul social:

- urban,

- rural,

- provincial

e) în funcție de perspectiva narativă:

- obiectiv

- subiectiv.

3. OPERA DRAMATICĂ

Opera dramatică este o creație în versuri sau în proză, redactată cu scopul punerii în scenă, care prezintă, sub formă schimbului de replici dintre personaje, înălțări de evenimente generatoare de stări conflictuale ce cunosc, în final, o rezolvare.

Caracteristici ale operei dramatice:

- situarea în prim-plan a personajelor;

- retragerea autorului în spatele eroilor săi;

- structură specifică: lista personajelor, scene, acte...

- prezența didascaliei (precizări privind compartimentare textului, decorul, mișcarea, lumina, muzica, gesturile.

- organizarea textului sub forma dialogului combinat cu monologul.

Termenul de **dramaturgie** (gen dramatic) desemnează toate acele creații literare care au fost scrise sub formă de dialog, cu scopul de a fi reprezentate pe scenă.

Specii dramatice:

Speciile literare subordonate genului dramatic sunt: tragedia, comedia, drama, farsa, melodrama, vodevilul.

Tragedia - este o specie a genului dramatic, în care personajele sunt antrenate într-un conflict puternic cu deznodământ nefericit.

În Antichitate, sursa tragicului o reprezenta confruntarea eroului cu destinul sau cu zeii, în clasicismul francez ea ținea de opoziția dintre rațiune și sentiment. Dramaturgia modernă descoperă noi surse ale tragicului: incapacitatea de comunicare, înstrăinarea de sine, absurdul lumii etc.

Comedia - este o specie a genului dramatic, în proză sau în versuri, în baza căreia se află un conflict comic, capabil să stârnească râsul. Acest conflict este, de multe ori, un contrast între frumos și urât, aparență și esență, scop și mijloc, prostie și inteligență etc.

Caracteristici ale comediei:

- intriga este neînsemnată, personajele confruntându-se cu probleme lipsite de importanță, provocate de confuzii, neînțelegeri, exagerări;
 - ridiculizează aspecte sociale, morale, tipuri umane, tare de comportament;
 - personajele sunt, în general, ființe mediocre, cu multe defecte, ironizate de autor;
 - stilul este parodic;
 - urmărește crearea unei atmosfere de bună dispoziție;
 - promovează indirect, anumite valori morale;
- Comedia poate fi de mai multe feluri:
- de caracter (accentul cade asupra unui personaj ce ilustrează o anumită tipologie: avarul, mincinosul, infidelul, orgoliosul etc.)

- de moravuri (surprinde modul de viață al unei epoci, defectele frecvent întâlnite în purtarea oamenilor)

- de intrigă (prezintă peripeții într-o derulare rapidă, cu răsturnări bruște de situație și rezolvări surprinzătoare)

Drama - este o specie a genului dramatic, în proză sau în versuri, caracterizată prin oglindirea, într-un conflict puternic, a datelor contradictorii ale realității și printr-un deznodământ grav.

Drama se afirmă în epoca Renașterii (W. Shakespeare) și cunoaște o mare strălucire în epoca romantismului.

Caracteristicile dramei:

- surprinde complexitatea vieții, îmbinând tragicul și comicul;
- prezintă întâmplări desfășurate în locuri diferite, la distanțe mari în timp, dând o importanță mai mare unor persoane secundare;
- personajele sunt extrase din toate clasele sociale;
- apropie teribilul cu bufonul, tragedia cu comedia.

Compoziția textului dramatic:

- **Actul** - este principala subdiviziune a textului dramatic, cu o acțiune unitară, delimitată printr-o pauză de celelalte părți ale operei/spectacolului. Această pauză creează și o ruptură temporală la nivelul acțiunii.

- **Scena** - reprezintă o subdiviziune a unui act dintr-o operă dramatică marcată prin intrarea sau ieșirea unui personaj

- **Tabloul** - subdiviziune a unui act dintr-o operă dramatică, marcând trecerea timpului, schimbarea decorului etc.

- **Replica** - fragment din rolul unui personaj, constituind un răspuns adresat altui personaj. Textul dramatic este constituit sub forma schimbului de replici, cu excepția secvențelor de monolog.

Limbajul dramaturgiei se caracterizează prin utilizarea dialogului și a monologului, indiferent dacă piesa de teatru este compusă în proză sau versuri.

- Dialogul - schimb de replici între două sau mai multe personaje.

- Monologul - replici de dimensiune amplă emisă de un personaj.

4. OPERA LIRICĂ

Opera lirică este o creație în versuri (mai rar, în proză) care transmite direct sentimentele, emoțiile trăirile eului liric, într-un discurs subiectiv cu valoare de confesiune, cu ajutorul imaginilor artistice.

Caracteristicile operei lirice:

- un puternic subiectivism
- exprimarea, la persoana întâi, într-o comunicare despre sine.
- sentimente/stările/emoțiile/impresiile/trăirile exprimate de autor au valabilitate generală-umană.
- caracter monolog
- are rol de a crea un efect emoțional puternic
- versificația este elementul definitoriu
- folosirea cuvintelor cu sens conotativ și încărcătură simbolică
- abundența imaginilor artistice și a figurilor de stil

Lirismul - desemnează utilizarea categoriei estetice a liricului sau exaltarea sentimentelor personale într-o operă literară.

În legătură cu opera poetică se poate vorbi despre:

lirismul **subiectiv** care se caracterizează prin prezența nemijlocită a autorului, trăirile sale afective sunt exprimate la persoana întâi, din perspectiva prezentului,

lirismul **obiectiv** ce refuză exprimarea directă a sentimentelor, anulând mărcile prezenței eului liric. Este un tip de discurs poetic în care contactul autor-lector este intermediat de personaje, surprinse în trăirile și emoțiile lor.

Comunicarea în textul poetic se realizează prin intermediul **eului liric**. Această sintagmă este vocea care exprimă gândurile și sentimentele poetului, fără să se confunde cu aceasta. Eul liric nu are o existență reală și nu se suprapune personalității biografice a scriitorului.

Elementele de compoziție a textului poetic:

- **Titlul** - cuvânt/text pus în fruntea unei lucrări, având menirea de a diferenția de alte opere și de a-i indica (rezumativ sau sugestiv) conținutul.
- **Incipit** - formulă memorabilă cu care începe o lucrare, care se reverberează asupra conținutului, are un anumit relief poetic
- **motivul poetic** - idee cu caracter general care se repetă în textul poetic, așa cum o frază muzicală se repetă în cursul unei bucăți; uneori, același motiv apare în opere diferite.
- **leitmotiv** - motiv central, purtător al unui sens fundamental.

Elemente de versificație

- **Versul** - este un rând dintr-o poezie, un fragment delimitat printr-o pauză, cu o anumită unitate semantică.
- **Strofă** - desemnează un ansamblu unitar ca sens dintr-o poezie, format din unul sau mai multe versuri.
- **Ritm** - reprezintă alternanța periodică a silabelor accentuate și neaccentuate dintr-un vers.

În funcție de felul în care cade accentul, ritmul poate fi de mai multe feluri:

În picior metric de două silabe: trohaic și iambic.

În picior metric de trei silabe: dactilic, amfibrahic, anapestic.

În picior metric de patru silabe: peonul.

• **Rima** - este potrivirea sonoră a silabelor de la sfârșitul a două sau mai multe versuri, începând cu ultima vocală accentuată.

În funcție de poziția în strofă, rima poate fi de mai multe feluri:

monorimă (aceeași rimă în 3-4 versuri succesive)

împerecheată (rimează versurile 1 și 2; 3 și 4)

îmbrățișată (rimează versurile 1 și 3; 2 și 4)

variata (amestecată)

Versul alb este versul lipsit de rimă. El păstrează însă elementele de măsură sau de ritm.

Versul liber nu respectă niciuna din convențiile prozodice (este lipsit de rimă, de ritm și ignoră

măsura constantă), dar își obține muzicalitatea prin intonație. Este preferat, în poezia modernă.

Speciile genului liric:

Genul liric se împarte în două mari tipuri:

Lirica orală sau populară

Lirica scrisă sau cultă

Lirica populară la rândul său include:

- **Doina** - este o specie aparte, cu particularități distincte numai pe plan muzical, consemnând un stil melodic de mare vechime. Din punct de vedere poetic, doina are o tematică variată; din punct de vedere estetic, relevă orizont metaforic complex, constituit și stabilizat prin tradiție.

- **Cântecul** - este o poezie lirică însoțită sau nu de muzică. Cătecele joacă un rol important în viața tuturor popoarelor. Cătecele de leagăn sunt întrebuințate pentru a liniști copii. La nuntă, în ceasuri de veselie și de tristețe se cântă, diferite munci sunt însoțite de cântece și la sfârșitul vieții mortul este bocit prin cântece.

Din lirica populară mai fac parte: ghicitoarea, strigătura, proverbul, zicătoarea etc.

Lirica **cultă** include următoarele specii:

- poezia cu formă fixă: (gazelul, glosa, madrigalul, rondelul, sonetul).

- **gazelul** - poezie cu formă fixă care-și are originea în literatura persană. Este alcătuită din distihuri, iar cel de al doilea vers din fiecare distih are rimă similară cu versurile primului distih.

În literatura română G. Coșbuc și M. Eminescu sunt exponenți consacrați.

- **glosa** - este poezie cu formă fixă, cu un conținut gnomic sau filosofic, având un număr de strofe egal cu numărul de versuri al primei strofe, în care fiecare stofă, începând cu a doua, comentează, în ordine, câte un vers, iar ultima strofă este inversarea primei.

În literatura română, Glosa eminesciană este o ilustre strălucită a canoanelor speciei.

- **rondelul** - este o poezie cu formă fixă, alcătuită din treisprezece versuri: trei catene și un vers independent. Primele două versuri, care impun motivul liric, sunt reluate ca refren la mijlocul și apoi la sfârșitul poemului.

În literatura română Al. Macedonski este un exponent consacrat.

- **sonetul** - este o poezie cu formă fixă, alcătuită din 14 versuri, grupate a câte 2 catene și două terține. Catenele au numai două rime iar terținele sunt legate printr-o rimă comună. Versul final îndeplinește rolul unei concluzii și are aspectul unei maxime.

În literatura română, au scris sonete celebri M. Eminescu și V. Voiculescu.

- **Oda** - specie a genului liric în care sunt exprimate sentimente de admirație pentru eroi, pentru patrie, pentru fenomenele vitale ale naturii etc. Ea solicită amplificarea sentimentelor și a invocației. Limbajul poetic are un aspect solemn.

Odele pot fi: patriotică, eroică, religioasă, personală, filosofică etc.

- **Imnul** - este înrudită cu oda și apreciată ca o specie lirică în care sunt exprimate sentimentele de preamărire date de zei, eroi, personalități marcante, patrie, evenimente etc.

- **Idila** - este o specie de poezie pastorală ce reflectă, într-o îmbinare a liricului cu epicul, apelând uneori și la dialog, viața și obiceiurile rurale.

Autor consacrat ai idilei este: G. Coșbuc.

- **Pastelul** - este o specie a poeziei lirice, care descrie un peisaj, poetul exprimându-și discret sentimentele.

Această specie a fost creată de V. Alecsandri.

- **Meditația** - este o specie a poeziei lirice filosofice care exprimă, cu mijloace artistice, un act de reflecție asupra unor aspecte fundamentale ale existenței umane.

5. LIMBA ȘI COMUNICAREA

Stilurile limbii

Modul în care sunt folosite resursele limbii (lexicale, fonetice, morfologice, sintactice, topice) poate caracteriza un vorbitor sau o colectivitate (grup).

Există două mari categorii ale stilului:

stilul individual

stilurile funcționale

Stilul **individual** se caracterizează printr-un mare grad de reflexibilitate, aflat în raport invers proporțional cu tranzitivitatea limbajului.

Folosirea individuală a limbii este marcată de subiectivitate, participarea afectivă, a emițătorului

dând naștere la trei registre stilistice: neutri, solemn și familiar.

Calitățile generale ale stilului sunt:

claritate
proprietatea
corectitudinea
precizia
puritatea

În limba română contemporană există cinci stiluri **funcționale**:

stilul beletristic (artistic)
stilul științific
stilul administrativ sau oficial
stilul publicistic
stilul colocvial sau familiar

1. Stilul **beletristic** - se folosește în operele literare și prezintă următoarele trăsături:

- folosirea termenilor cu sens figurat;
- o mare complexitate, dat fiind diversitatea operelor literare;

bogăția elementelor lexicale (folosirea termenilor regionali, arhaismelor, neologismelor, termenilor din jargon sau argou etc.);

• extinderea semantică prin utilizarea sinonimiei și a polisemiei unor termeni;

• relieful enunțului poate fi întărit chiar și prin abateri de la uzul curent al limbii.

2. Stilul **științific** - se utilizează în lucrările științifice și prezintă următoarele caracteristici:

- folosirea unor noțiuni și teorii științifice exacte;
- utilizarea unor neologisme din lexicul propriu fiecărei științe;
- folosirea cuvintelor monosemantice;
- claritatea exprimării, precizie, corectitudine;
- utilizarea sensului propriu a cuvântului;
- un grad mare de tranzitivitate;
- fiecare domeniu științific își are propriul vocabular.

3. Stilul **administrativ** - de utilizează în documente oficiale (cereri, raport, proces-verbal, referat, curriculum vitae), în documente referitoare la activitatea unor instituții sau în relațiile administrative, politice, juridice etc.

Stilul administrativ se caracterizează prin următoarele trăsături:

- preciza și concizia exprimării;
- caracterul neutru al registrului lingvistic;

1. OPERA LITERARĂ

Creație literară (orală sau scrisă) în care autorul transfigurează realitatea în ficțiune, se numește **operă literară**.

Opera literară are anumite **caracteristici**:

- trezește în sufletul cititorului emoții și sentimente
- are un conținut (idei, sentimente, acțiuni) care este exprimat într-o formă artistică;
- are o structură (temă, idee, motiv, conflict, subiect, personaj etc);
- dacă în alte arte (muzică, pictură, sculptură) se folosesc sunetul, culoarea sau piatra, literatura este arta cuvântului.

Elemente de structură a operei literare:

- a) pentru operele lirice: tema, ideea, motivul, tablouri, strofe, cuvinte-cheie, arii semantice, figuri de stil, elemente de prozodie.
- b) pentru operele epice și dramatice: tema, ideea, motivul, subiectul, conflictul, modurile de expunere, personajele.

Ficțiunea - este o caracteristică a creației artistice de a da iluzia realității unor fapte sau personaje născocite. Scriitorul nu face o copie a realității, ci o transfigurare a ei.

Autorul - este persoana care creează o operă literară și care trăiește în realitate, independent de creația sa.

Cititorul - este persoana care devine receptorul operei, prin actul de lectură.

Tema - este aspectul general al realității, transformat artistic și prezentat de către autor, în mod subiectiv, în opera literară. Exemple: natura, iubirea, istoria, moartea, patria etc.

Ideea operei - relevă atitudinea scriitorului față de tema propusă.

Motivul literar - este o particularizare a temei, un element de construcție a ei. În funcție de importanța lor în opera literară, motivele pot fi:

- centrale, devenind adesea lăitvotive;
- secundare

Motivul poate fi reprezentat de un obiect, ființă, situație, proces etc.

Compoziția operei literare - desemnează modul de organizare internă a operei literare,

- lipsa figurilor de stil.

4. Stilul **publicistic** este propriu ziarelor și revistelor destinate largului public și se caracterizează prin:

- bogăție și varietate lexicală;
- vocabular accesibil unor categorii de cititori de nivel intelectual mediu;
- utilizarea limbii literare dar și a unor formulări tipice limbajului cotidian;
- utilizarea unor mijloace menite să atragă publicul (exclamații, grafice, interogări, imagini etc.).

5. Stilul **colocvial** - se utilizează în sfera relațiilor de familie, în viața de zi cu zi și se caracterizează prin:

- un anumit grad de afectivitate;
- folosirea unor formule de adresare, pentru implicarea ascultătorului;
- utilizarea și a mijloacelor non-verbale;
- încălcarea normelor și canoanelor limbii literare;
- prezența unor termeni regionali;
- folosirea diminutivelor, substantivelor, în vocativ sau a verbelor imperfecte;

- simplitate, degajare, naturalețe.

Comunicarea este procesul de transmitere a unui mesaj de la emițător la receptor, folosind anumit cod și prin intermediul unui canal.

Elementele situației de comunicare:

emițătorul - cel care transmite o informație
receptorul - cel care primește informația,
mesajul - informația transmisă
codul - sistemul de semne în care este organizată informația.

Codul trebuie să fie cunoscut, în egală măsură, emițătorului și receptorului, pentru ca mesajul să se poată înțelege.

El poate fi verbal (orice limbă) sau nonverbal (alfabetul morse, semnele rutiere gesturile etc).

canalul - mediul prin care sunt transmise semnalele
contextul - se raportează la subiectul sau tema mesajului și situația (împrejurările) în care au loc transmiterea mesajului.

Orice mesaj poate fi transmis prin două căi:
orală și scrisă.

Comunicarea orală poate fi influențată de diverse elemente și factori:

- a) elemente nonverbale (mimica, gesturi, privirea, plasarea în spațiu)
- b) elemente paraverbale (intonația, ritmul, accentul, anumite reacții: râsul, plânsul, oftatul etc).

Comunicarea orală se poate realiza prin două modalități: monologul și dialogul.

Monologul este vorbirea continuă, a unui emițător care își expune gândurile, opiniile, sentimentele în fața unui auditoriu.

Dialogul este schimbul de informații între doi sau mai mulți vorbitori.

În general comunicarea orală în formă de dialog se caracterizează prin:

- situarea emițătorului și a receptorului în același timp și spațiu;
- contactul verbal și vizual;
- sucesiunea întrebări-răspunsuri;
- principiul politeții (utilizarea unor formule de adresare care îi apropie pe vorbitori;
- folosirea enunțurilor interogative și exclamative;
- e susținută de elemente ale comunicării nonverbale și paraverbale.

Comunicarea în scris se realizează prin textele de orice fel: opere literare, științifice și publicistice, compuneri cu caracter funcțional etc.

Caracteristicile comunicării în scris:

- selectarea unui limbaj potrivit contextului și adecvat relației dintre emițător și receptor:
- o bună organizare a ideilor;
- o exprimare mai îngrijită
- predomină enunțurile declarative (încheiate cu punct)
- diminuarea nuanțelor afective.

Funcțiile comunicării:

- emotivă (expresivă) evidențiază stările afective ale emițătorului și se manifestă mai ales prin interjecții emoționale („vai!, „aoleu“!, „uar“! etc.) mijloace stilistice sau propoziții exclamative, având ca scop ilustrarea atitudinii afective a vorbitorului.

- conativă orientează enunțul către destinatar receptor), cu scopul de a obține o reacție de la acesta și este realizată prin imperativul verbelor („vorbește!", „vino" etc.) și vocativul substantivelor, această funcție se află în relație de reciprocitate cu

funcția expresivă deoarece ambele ilustrează o stare, un sentiment, o trăire, adică apelează la afect.

- fatică se axează asupra canalului; urmărește stabilirea și menținerea contactului între emițător și receptor, păstrarea deschisă a canalului.

Ex: Ești atent la ce-ți spun?

referențială orientată spre referent (obiect/persoana despre care se comunică); fixează un suport obiectual al comunicării.

- poetică axată asupra mesajului, asupra formei lui, pe care o scoate în evidență.

- metalingvistică axată asupra codului; permite limbii să-și definească propriile elemente.

6. CURENTE CULTURALE ȘI LITERARE

Umanismul - a apărut în cadrul mișcării renascentiste a secolelor al XIV-lea - al XV-lea. Umanismul se definește ca o concepție socială și filozofică progresistă, care pune în centrul ideologiei sale, recunoașterea demnității, valorii și posibilităților nelimitate de desăvârșire ale ființei umane. Ca reprezentanți remarcați ai umanismului

cuprinde pe marii gânditori: Francesco Petrarca, Lorenzo de Medici, Leonadro da Vinci, Francois Rabelais, Martin Luther care susțin în creațiile lor, în cele mai diverse moduri, ideea eliberării ființei umane de orice constrângere și afirmarea ei multilaterală.

Umanismul românesc se manifestă cu mare întârziere în raport cu cel european. Secolul al XVII-lea este considerat reprezentativ pentru renașterea românească. Cele trei letopisește scrise de Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, dar și operele lui Dimitrie Cantemir cuprind idei specifice umanismului.

Titlul comun și continuitatea denotă intenția de a acoperi toată istoria țării. Scrierile cu caracter istoriografie au o dublă valoare - documentară și educativă, născută din dorința autorilor de a respecta adevărul și de a le oferi urmașilor modele demne de urmat, „să rămâie feciorilor și nepoților, să le fie de învățătură, despre cele rele să se ferească și să se socotească, iar despre cele bune să urmeze să se învețe și să se îndirepteze" (Grigore Ureche).

Umanismul cronicăresc se caracterizează printr-un puternic specific românesc, ilustrat prin următoarele idei comune: originea latină a poporului și a limbii române, ura împotriva dominației turce, valoarea educativă a istoriei, rolul personalităților în destinul unui popor.

Cronicile au, totodată, și o valoare literară: acestea cuprind primele narațiuni artistice în care, prin arta evocării sau a portretului, prin grandoarea conflictului și intuiția psihologică, ori prin utilizarea unor mijloace artistice, se creează bazele literaturii beletristice de mai târziu.

Iluminismul este o mișcare ideologică, filozofică și literară care se manifestă în secolul al XVIII-lea în Franța și apoi se răspândește în toată Europa.

Iluminismul, cunoscut și sub denumirea de „epoca luminilor”, apare ca urmare a dezvoltării generale a societății.

Trăsăturile Iluminismului:

- 1) Promovarea raționalismului - adică rațiunea fiind un dat de natură fiind și un dat general-uman, aduce la concluzia că oamenii sunt egali prin naștere.

- 2) Caracterul laic și anticlerical - prin lucrările științifice și operele literare ale iluminiștilor exprimă ideea eliberării spiritului de orice prejudecăți. Monarhul nu mai este socotit „unsul lui Dumnezeu” nici stăpânul absolut, ci are obligația să apere și să garanteze fericirea supușilor săi.
- 3) Emanciparea poporului prin cultură. Iluminiștii populează în școli cultura, știința, din convingerea că numai prin instrucție oamenii devin conștienți de drepturile lor.
- 4) Operele literare care apar în epoca luminilor au un caracter social și moral. Ele sunt construite după principiile clasice. Speciile literare epice cultivate de iluminiști sunt povestirea și romanul. Reprezentanții de bază a iluminismului sunt: Daniel Defoe, Montesquieu, J.J. Rousseau, Voltaire etc.

Iluminismul românesc apare mai târziu mai întâi în Transilvania și apoi în Moldova și Țara Românească. Cea mai reprezentativă lucrare a

iluminismului românesc este epopeea „Țiganiada” scrisă de Ion Budai-Deleanu. În această lucrare este satirizată monarhia despotică sunt denunțate biserica, fanatismul, lăcomia și ipocrizia fețelor bisericești.

Clasicismul a fost un curent literar care s-a manifestat în cultura și arta europeană, din secolul al XVII-lea.

Adepții acestei mișcări caută să reînvie valorile antichității greco-latine, căutând un ideal de echilibru și armonie pentru ființa umană.

Cele mai importante principii ale doctrinei clasice ar putea fi enunțate în următorii termeni:

a) la baza artei (deci și a literaturii) trebuie să stea **rațiunea** care să-și impună supremația supra pasiunii.

b) finalitatea unei opere trebuie să fie **estetică** (se exprimă frumosul prin respectarea măsurii, echilibrului și armoniei) și **etică** (să ofere modele demne de urmat și să aibă rol moralizator).

Pentru realizarea finalității estetice, scriitorii aveau obligația de a respecta mai multe norme.:

49

- armonia internă a operei (consecvența personajului de-a lungul acțiunii, concordanța dintre caracterul și actele sale)

- regula celor trei unități (de loc - cadrul să rămână neschimbat, de timp - acțiunea să se desfășoare în cel mult 24 ore, și de acțiune - să se dezvolte un singur fir al evenimentelor.)

- stilul înalt, finisajul atent ale operei
- păstrarea purității speciilor literare

Pentru realizarea finalității etice, se impuneau, o serie de norme:

- respectarea verosimilității, întrucât faptele care nu pot fi crezute, nu conving

- alegerea unor eroi care pot servi ca modele de urmat

c) personajul, este în clasicism, un tip social și util societății, un model. De multe ori, acesta este dotat cu o trăsătură supremă de caracter (virtutea, eroism, voință, sentimentul datoriei, sacrificiul) căreia i se subordonează toate actele sale

d) barierele sociale nu pot fi trecute: cel care se naște rege, moare rege, iar cel care se naște slujitor își păstrează condiția până la sfârșitul vieții.

Reprezentanții de vază ai clasicismului european sunt și operele de referință:

La Bruyère (Caracterele); P. Corneille (Cidul); Molière (Tartuffe); Jean Racine (Andromaca);

Reprezentanți ale clasicismului românesc pot fi numiți: V. Alecsandri (pasteluri), Gr. Alexandrescu (fabule), C. Negruzzi („Alexandru Lăpușneanu”) etc.

Romantismul a fost un curent literar și artistic, apărut în prima jumătate a secolului XIX-lea, în Europa, ca reacție împotriva stricteții principiilor clasicismului.

Romantismul prezintă următoarele trăsături:

1) Primatul vieții afective asupra rațiunii, scriitorul romantic prezentând realitatea prin prisma propriilor sale idei și sentimente; mijlocul utilizat pentru aceasta este confesiunea (considerată ca valoare esențială a literaturii);

2) Exaltarea trecutului istoric (cu faptele sale mărețe sau neobișnuite), atracția față de mitologie și lumea tradițiilor populare;

3) Predilecția pentru pitoresc și culoarea locală, pentru feerie și peisaj nocturn, pentru fabulos și grandios;

4) Valorificarea artistică a resurselor inconștientului: visul, sugestiile, extazul, maniile, revelațiile;

5) Personajul romantic este un om neobișnuit, pus în fața unor împrejurări neobișnuite. El este, de multe ori, geniul, demonul, damnatul, generosul, personajul fatal etc.

Eroii romantici pot fi nefericiți, neînțeleși de lumea în care trăiesc și în care nu se pot adapta, visători, însetați de cunoștințe, instabili, firi problematice. Ei pot trece dintr-o clasă socială în alta, destinul lor fiind marcat de urcușuri și coborâri uneori spectaculoase.

6) Introducerea unor categorii estetice: urâtul, gotescul, macabru, bizarul, pitorescul;

7) Apariția unor specii literare: drama, nuvela istorică, meditația, elegia;

8) Stil patetic, pitoresc, retoric;

9) Mijloace romantice: folosirea antitezei, hiperbolei, ironiei, sarcasmului;

Reprezentanții de vază ai romantismului european sunt: V. Hugo, George Gordon Byron, Lamartine, A. de Vigny, Novalis, Lermontov etc.

Romantismul românesc s-a caracterizat prin: eclectism, înclinație către forme neradicale, predilecția către istoric, etnic, tradiție, folclor.

Romantismul românesc este reprezentat de generația pașoptistă (Vasile Cârlova, Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, C. Negruzzi) și postpașoptistă (B.P. Hașdeu) și se termină cu M. Eminescu („Floare albastră”, „Luceafărul”).

Realismul este un curent literar și artistic, apărut în secolul al XIX-lea, ca reacție împotriva romantismului și care continuă să se manifeste până în zilele noastre.

Realismul prezintă următoarele trăsături:

1) Sursa de inspirație o constituie realitatea înfățișată în mod veridic și obiectiv în toate aspectele;

2) Personajul reprezintă o categorie umană și socială, fiind un personaj tipic pus în împrejurări tipice; omul este înfățișat în strânsă legătură cu viața socială, cu mediul în care trăiește, autorul urmărindu-l în toate etapele dezvoltării sale;

3) Studierea cadrului de viață al personajului (orașul, casa, camera), care poate deveni mijloc de caracterizare;

4) Prezentarea lumii morale ai indivizilor și a moravurilor epocii;

5) În realism sunt cultivate, cu precădere, anumite specii literare: schița, nuvela, romanul, drama și comedia.

Reprezentanții de vază a realismului european și operele lor:

Stendhal, „Roșu și negru”

Honore de Balzac, „Comedia umană”

Gustave Flaubert, „Doamna Bovary”

Charles Dickens, „David Copperfield”

Nikolai Gogol, „Suflete moarte”

Reprezentanții români de vază ai realismului și operele de referință:

Ion Creangă „Amintiri din copilărie”

Ioan Slavici „Mara”

Ion Luca Caragiale „O scrisoare pierdută”

Liviu Rebreanu „Ion” și „Răscoala”

Marin Preda „Moromeții”

Ion Druță „Biserica Albă”

Sămănătorism curent literar apărut la începutul secolului XX în țările române.

Caracteristicile sămănătorismului:

- idealizarea vieții rurale
- compasiunea pentru condiția grea a țăranului
- evocarea trecutului istoric marcat de tradiție
- dezrădăcinarea - cauza a inadaptării și a înfrângerii
- atitudinea antiorășănească
- tragedia dispariției: opoziția boier de neam - arendaș venetic.

Temele și motivele abordate: iubirea, satul, țăranul, dorul.

Reprezentanți și opere de referință:

- George Coșbuc „Pe lângă boi”;
- Octavian Goga „Rugăciune” și „Noi”.

Principalul teoretician al curentului a fost Nicolae Iorga.

Naturalismul se impune spre sfârșitul secolului al XIX-lea în Europa, ca o prelungire a realismului, orientată către manifestările instinctuale, patologice ale omului.

Principiile de bază ale naturalismului sunt:

limitele dintre știință și artă se estompează, în consecință literatura poate valorifica metodele cele dintâi;
refuzul ficțiunii; dezvăluirea adevărului brutal al vieții;

viziunea științifică, fiziologică asupra omului;

valorificarea teoriilor contemporane cu privire la determinismul rasei și al mediului, la influențele nefaste ale eredității;
reprezintă, aspectele crude, ale vieții;
operele se orientează asupra mediului de viață obscur

În naturalism sunt cultivate, cu precădere, anumite specii literare: romanul, nuvela, povestirea, drama.

Reprezentanții de vază a naturalismului european sunt: Emile Zola, frații Edmont și Jules de Goncourt, Guy de Maupassant.

Reprezentanții români de vază ai naturalismului și operele de referință:

I.L. Caragiale („În vreme de război”)

L. Rebreanu (câteva scene din romanul „Ion” și „Răscoala”)
Delavrancea („Zobie și Milogul”)

Simbolismul este un curent literar apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea în Franța și care s-a răspândit ulterior în toată Europa.

Trăsăturile caracteristice simbolismului sunt:

1) Utilizarea simbolurilor cu o funcție sugestivă extremă, simbolul oferind posibilitatea unei interpretări multiple

Simbolurile utilizate sunt, în general, inedite bazate pe asocieri neașteptate. Ex: pentru Baudelaire, albatrosul căzut pe puntea unei corăbii și ridiculizat de marinari e însuși poetul neînțeles; în opera lui Bacovia, griul e simbolul denaturării vieții, violetul este culoarea nevrozei etc.

2) Cultivarea sugestiei cu ajutorul căreia sunt scoase la iveală stări sufletești vagi, fluide, confuze (melancolice, plictiseala, spaima, disperarea etc). Poezia nu trebuie să descrie, să precizeze sau să numească, ci să sugereze stări, senzații, devenind „o specie de vrăjitorie evocatoare”.

3) Relevarea corespondențelor (care există între obiecte) ale căror semnificație le pot descoperi poezii. Între toate elementele care alcătuiesc universul există relații tainice, potriviri miraculoase, inaccesibile cunoașterii raționale și percepției omului obișnuit.

4) Cultivarea elementului muzical, a sonorității verbale, a repetiției și refrenului. Poezia e concepută ca o artă sincretică, ale cărei afinități cu muzica sunt dovedite chiar de originile ei (inițial, poezia s-a însoțit cu muzica).

5) Orientarea tematică fiind spre spațiul citadin (apăsător, deprimant), natură, iubire, aspecte sociale.

Particularități stilistice cultivate în simbolism sunt: finețea, rafinamentul expresiei artistice; încifrarea în simboluri; armonia versurilor și a construcției poetice.

În simbolism este cultivată, cu precădere, poezia cu forma fixă (rondelul, sonetul) și poemul în proză.

Reprezentanții de vază a simbolismului european și operele lor de referință:

Charles Baudelaire („Florile răului”)

Stéphane Mallarmé („După amiaza unui faun")
Paule Verlaine („Poeme saturniene")
În literatura română simbolismul se manifestă sincron cu școala franceză.
Etapale de dezvoltare a simbolismului românesc:
etapa teoretică: articolele semnate de Al. Macedonski
etapa de tranziție: primul simbolist declarat (Ștefan Petică)
etapa de realizare deplină, apogeul fiind considerat anii 1910-1912; activitatea lui G. Bacovia.
Etapa declinului anii 1914-1920.
Reprezentanții de vază a simbolismului românesc și operele lor de referință:
G. Bacovia („Plumb" și „Lacustra")
I. Minulescu („Multașteptatei ...")
Ș. Petică („Fecioara în alb")

Expresionismul mișcare literară promovată în perioada 1910-1925. Apariția lui a fost condiționată de experiența crizei dinaintea primului război

52

mondial și de însuși războiul. Ca viziune expresionismul reprezintă reacția sufletului împotriva imitației materiale a realității și a redării impresiilor exterioare.
Trăsăturile distincte ale expresionismului:
- respingerea unei lumi artificiale, mecanizate
- confirmarea libertății absolute a spiritului
- transformarea unei lumi a existenței în una a culorilor și a cuvintelor
- răsturnarea raportului „om-natură" în inversul său, în sensul că arta este o expresie profundă a sufletului uman, nu este o reproducere a naturii
- organizarea violentă a spațiului: orgia de sânge
- râsul absurd
Reprezentanți de vază ai expresionismului universal: Gottfried Benn, George Trakl, Franz Werfel, Lucian Blaga („Amintire", „Veniți după mine tovarăși").

Postmodernismul curent literar apărut în anii 50 ai secolului trecut.

dispunerea diferitelor ei elemente (acțiuni, personaje, versuri într-un întreg artistic), astfel încât să rezulte o anumită semnificație.

Titlul - este un cuvânt, o sintagmă sau o propoziție care anunță realist sau simbolic un conținut artistic.

Titlul poate face trimitere la un personaj principal („Ion” de Liviu Rebreanu), la un personaj secundar, cu rol esențial în operă („Mara” de Ion Slavici), la o situație reprezentativă („O scrisoare pierdută” de I.L. Caragiale), la un obiect simbolic („Baltagul” de M.Sadoveanu). la o stare sufletească („Plumb” de G. Bacovia). la un destin („Povestea lui arap Alb” de Ion Creangă) etc.

Modurile de expunere sunt mijloace prin care autorul își dezvăluie viziunea asupra lumii și prezintă.

În funcție de scopul reprezentării artistice, se deosebesc ca moduri de expunere:

- narațiunea (axată pe acțiune);
- descrierea (concentrată asupra unui tablou);
- dialogul (surprinzând vorbirea directă).

De obicei narațiunea este asociată genului epic, descrierea - genului liric și dialogul - genului dramatic.

Narațiunea se definește ca relatarea a unor întâmplări într-o succesiune de momente. Pot figura sub denumirea de narațiune basmul, legenda, schița, povestirea, nuvela, romanul etc.

Caracteristicile narațiunii:

- evenimentele sunt prezentate, în general, cronologic, dar și cu pauze, cu anticipări și reveniri;
- existența unui narator care povestește la persoana a treia sau la persoana întâia;
- constituirea unei acțiuni rezultate din totalitatea faptelor narate;
- plasarea acțiunii într-un anumit timp și proiecția ei într-un spațiu;

Tipuri de narațiune:

- realistă (include întâmplări reale sau posibile);
- fantastică (include intervenția factorilor supranaturali);
- istorică (inspirată pe evenimente trecute);

Trăsăturile distinctive ale postmodernismului sunt:

- fragmentarea (lipsa de coerență; lumea și respectiv opera artistică sunt compuse din fragment)
- indeterminarea (libertatea absolută a voinței)
- lipsa de sine (opera nu este propriu-zis o manifestare a eului creator, ci o proliferare a falselor euri).

- nereferențialitatea (pentru artist referențialul nu există)

participarea (receptorul participă la construirea textului)

- ironia
- parodia limbajului ca joc deschis de semnificații (transformarea limbajului în ceva irațional, illogic, lipsit de coerență).

Motivele și temele abordate în postmodernism sunt: iubirea, umorul, confesiunea erotică, evocarea unor momente din trecut etc.

Reprezentantul de vază este Mircea Cărtărescu („Poema chiuvetei”, „O motocicletă parcată sub stele”)

7. Comentarea unui text la prima lectură ai

Este posibil ca, la una din probele ale examenului, să fiți puși în fața unui text pe care nu l-ați, mai comentat (sau pe care, din diverse motive, îl citiți pentru prima oară), în acest caz veți proceda în felul următor:

1) Citiți cu atenție numele autorului: notați-vă tot ceea ce vă amintiți în legătură cu acesta: în ce perioadă/curent literar se încadrează, ce opere importante i-au fixat un loc în literatură, prin ce se caracterizează etc.

2) Citiți titlul operei. Integrați opera respectivă în contextul activității literare a scriitorului menționat.

3) Recitiți textul. Stabiliți tema operei (aspectul general al realității transformat de autor în respectiva creație: dragostea, moartea, războiul, patria, natura etc); stabiliți tema fragmentului pus în discuție.

4) Încadrați textul propus în unul dintre cele trei genuri literare (liric, epic sau dramatic).

5) Recitiți fragmentul; stabiliți unele elemente de structură (părți, motive, cuvinte-cheie, tablouri strofe etc.)

6) Comentați conținutul textului propus (idei, sentimente, acțiuni, personaje) și, în paralel, mijloacele artistice utilizate de autor (epitete, metafore hiperbole etc.) Reliefați eventualele particularități.

7) dacă este vorba despre un text în versuri, indicați unele elemente de prozodie (strofă, rimă, ritm, măsură)

8) Recitiți textul. Relevați mesajul autorului, semnificațiile fragmentului ales, eventualele trăsături care-i conferă valoare, opiniile proprii asupra textului propus.

Desigur, aceste cerințe pot fi îmbogățite, schema de mai sus constituie doar baza.

Exemple:

Comentați textul:

*„... Sub sărutarea zorilor tot pământul crestat în
mii de frânturi, după toanele și nevoile atâtor
suflete moarte și vii, părea că respiră și trăiește.
Porumbiștile, holdele de grâu și de ovăz,
cânepiștile, grădinile, casele, pădurile, toate*

*zumzăiau, şușoteau, fășăiau, vorbind cu graiul
aspru, înțelegându-se între ele și bucurându-se de
lumina ce se aprindea din ce în ce mai biruitoare și
roditoare. Glasul pământului pătrundea năvalnic în
sufletul flăcăului, ca o chemare, copleșindu-l. Se
simțea mic și slab, cât un vierme pe care-l calci în
picioare, sau ca o frunză pe care vântul o
vâltorește cum îi place. Suspină prelung, umilit și
înfricoșat în fața uriașului:*

- Cât pământ, Doamne!...”

(L. Rebreanu: „Ion”).

1) Liviu Rebreanu a fost unul din cei mai mari scriitori din perioada interbelică și întemeietorul romanului românesc modern. Câteva dintre lucrările sale pot fi considerate capodopere neegalate până acum: romanul „Ion” dominat de figura simbolică a unui Țăran înfrățit cu pământul. „Răscoala” - în care iubirea ancestrală pentru pământ este ridicată la nivelul gloatei și „Pădurea spânzuraților” - simbolizând destinul tragic al unui om reprezentând o comunitate aflată într-o mare dilemă morală.

2) „Ion” este cel mai mare roman al iubirii de pământ din literatura noastră, prima lucrare realistă

care „nu face concesii viziunii idilizate asupra satului” (N. Manolescu).

3) Tema romanului este sentimentul iubirii de pământ, al unui țăran simbolic, pe fundalul vieții satului transilvănean de la începutul veacului trecut.

4) Încadrat în genul epic, episodul prezintă complexe trăiri sufletești ale personajului central, pentru care pământul devine o figură mitologică.

5-6) Scena descrisă în fragmentul selectat este unitară și se petrece într-o dimineață de vară, când Ion (care ieșise la cosit) este pătruns de „glasul pământului”.

Tabloul panoramic este realizat cu ajutorul unei ample enumerații: *„Porumbiștile, holdele de grâu și de ovăz, cânepiștile, grădinile, casele, pădurile,...”* copleșitoare nu este întinderea, ci impresia că pământul personificat are viață.

Accentul episodului cade pe cuvintele: *„Glasul pământului pătrundea năvalnic în sufletul flăcăului, ca o chemare, copleșindu-l”*. Aceasta chemare obscură și misterioasă ia în stăpânire sufletul lui Ion, până în clipa morții acestuia.

8) episodul are rol de a-i conferi lui Ion și alte dimensiuni (decât acelea de „burtă” cum îl vedea Călinescu) și pune existența personajului sub semnul adâncului „glas” al pământului.

8 . COMPUNERI DE UTILITATE SOCIALĂ

1) **Cererea** - reprezintă exprimarea unei dorințe, a unei rugăminte; Cererea reprezintă textul cu destinație oficială prin care o persoană solicită rezolvarea unor probleme personale sau de grup.

MODEL

Domnule Director...!

Subsemnata, Renata Ungureanu, domiciliată în or. Chișinău, str. Alba Iulia, 3, absolventă a Liceului Teoretic „Liviu Deleanu” din or. Chișinău, cu respect, vin a vă ruga să dispuneți a mi se elibera diploma de bacalaureat.

Menționez că mi-am susținut examenul de bacalaureat în anul 2006.

Diploma pe care o solicit îmi este necesară pentru înscrierea în învățământul superior.

Chişinău 15 iunie 2007 Renata
Ungureanu

Domnului Nicolae Lungu
Directorat Liceului Teoretic „L/V/u Deleanu”

Textul de mai sus cuprinde următoarele elemente: o formulă de adresare (care indică funcţia celui cărui i se adresează solicitantul); datele solicitantului; formularea concisă şi clară a obiectului solicitării; motivarea solicitării; temeiul legal (acolo unde este cazul); semnătura solicitantului; data şi localitatea; funcţia celui cărui i se adresează cererea.

2) **Procura** - împuternicire legalizată oficial, prin care cineva poate reprezenta o persoană fizică sau juridică şi acţiona în numele ei, în limitele stabilite: act prin care se dă această împuternicire, mandat.

MODEL

Procură

Subsemnatul Radu Laur, elev la Liceul „Gheorghe Asachi” din Chişinău, domiciliat, str. Bucureşti 39, ap. 14, buletin de identitate A0204135, eliberat la 14.12.2007, de oficiul 02, încredinţez fratelui meu, Sandu Laur, domiciliat în or. Chişinău, str. Independenţei 2, buletin de identitate A 3214652, eliberat la 14.03.2007 de oficiul 01, să ridice suma care mi se cuvine ca salariu pentru luna august 2007 de la contabilitatea S.A. „Bucuria”.

20 august 2007
Laur

Radu

3) **Curriculum vitae** - este o scurtă autobiografie, care cuprinde toate datele privind starea civilă, situaţia profesională etc. a unei persoane (care participă la un concurs, la un examen etc), abreviat CV (se pronunţă „sivi”).

MODEL DE CURRICULUM VITAE

Numele aplicatului

Curriculum vitae

INFORMAȚII PERSONALE

Numele (Numele, Prenumele)

Adresa (numărul, strada, codul poștal, localitatea țara)

Telefonul (fix, cu prefixul țării și al localității; mobil)

E-mail

Naționalitatea sau cetățenia

Data nașterii (ziua, luna, anul)

EXPERIINȚĂ PROFESIONALĂ

(Menționează fiecare experiență profesională avută, începând cu cea mai recentă)

Perioada (de la, până la)

Numele și adresa angajatorului

Tipul activității sau sectorul de activitate

Funcția sau postul ocupat

Principalele activități și responsabilități

EDUCAȚIE ȘI INFORMARE

Perioada (de la, până la)

(Describe separat fiecare formă de învățământ și program de formare profesională urmate, începând cu cea mai recentă.)

Numele și tipul instituției de învățământ și al organizației profesionale prin care s-a realizat formarea profesională.

Domeniul studiat/aptitudini ocupaționale

Tipul calificării/diploma obținută

Nivelul de clasificare a formei de instruire/învățământ.

APRITUDENI ȘI COMPETENȚE PERSONALE

(Dobândite în timpul vieții și al carierei, dar care nu sunt recunoscute neapărat printr-un certificat sau diplomă.)

Limba maternă

Limbi străine cunoscute

abilități de a citi

abilități de a scrie

abilități de a vorbi

(Enumără limbile cunoscute și indică nivelul: excelent, bine, satisfăcător.)

Aptitudini și competențe sociale

(Locuiește și muncește cu alte persoane, într-un mediu multicultural, ocupi o poziție în care comunicarea este importantă sau desfășori o activitate în care munca se echipă este esențială, de exemplu, cultură, sport etc.)

Aptitudini și competențe organizatorice

(De exemplu, coordonezi sau conduci activitatea altor persoane, proiecte și gestionezi bugete; la locul de muncă, în acțiuni voluntare)

Aptitudini și competențe tehnice

(Utilizarea calculatorului, anumitor tipuri de echipamente, mașini etc.)

Permis de conducere

Alte aptitudini și competențe

Competențe care nu au fost menționate anterior

INFORMAȚII SUPLIMENTARE

(Indică alte informații utile și care nu au fost menționate, de exemplu, persoane de contact, referințe etc.)

ANEXE

(Enumără documentele atașate CV-ului, dacă este cazul)

Avizul - este documentul prin care se face o înștiințare (publică) cu caracter oficial.

MODEL

AVIZ

S.A. Union Fenosa aduce la cunoștință consumatorilor că, în legătură cu lucrările de reparație, va fi sistată livrarea energiei electrice către consumatori din sectorul Râșcani, în perimetrul străzilor Florilor și Miron Costin, în ziua de 20.04.2007 între orele 10.00-12.00.

Avizul trebuie să conțină următoarele:

- fixarea la mijlocul foi, a titlului
- delimitarea textului propriu-zis de formula titlului
- spațierea semnăturii și a formulei de adresare
- precizarea numelui/instituției care semnează avizul
- formularea precisă și corectă a evenimentului anunțat
- indicarea exactă a locului de desfășurare a evenimentului
- precizarea timpului de desfășurare

Procesul - verbal este un act cu caracter oficial prin care se consemnează anumite fapte existente la un moment dat (primirea/predarea unor obiecte, constatarea unei contravenții, desfășurarea unei adunări etc.)

MODEL

Proces Verbal

Încheiat astăzi, 15 iunie 2007, cu ocazia predării obiectelor de inventar, din sala nr.9 a Liceului Teoretic „Dante Aligheri”.

Comisia alcătuită în scopul acestei activități constată, prin verificare, că numărul și starea obiectelor de inventar din sala menționată (conform listei de inventar anexate), corespund cu datele din procesul-verbal de primire.

Comisia descarcă de gestiune colectivul clasei a X-a „B” care a folosit această sală în anul școlar 2006-2007.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul proces-verbal.

Semnăturile membrilor comisiei

Textul de mai sus respectă următoarele caracteristici: este redactat în stil administrativ și cuprinde clișee lingvistice, care dau claritate și uniformitate exprimării: data, locul, împrejurarea și persoanele care iau parte la această activitate sunt menționate în mod clar; tot așa, starea obiectelor de inventar și numărul lor sunt consemnate; formula de încheiere este specificată.

Declarația - este un act oficial prin care o persoană aduce mărturie (face o depozitie), în calitate de persoană implicată/martor, în fața unor organe oficiale.

Și acest document se redactează în stil administrativ și implică prezența unor formulări stereotipe: „*Subsemnatul, ... domiciliat în ... angajat la ... din localitatea ..., declar prin prezenta următoarele:*

În final, se pune data și se semnează.

Telegrama - este un text de întindere foarte mică, prin care se comunică știri urgente. Stilul este concis, chiar eliptic, menționarea datelor

destinatarii (nume, prenume, adresă) și a celor ale expeditorului fiind obligatorie.

Telegramele pot fi de mai multe feluri: de felicitare, de înștiințare, de mulțumire, de condoleanțe etc.

9. COMPUNERI CU CARACTER PUBLICISTIC

Prin compuneri cu caracter publicistic înțelegem acele texte în care se tratează probleme de larg interes, concepute în stil publicistic, pentru a fi difuzate prin mass-media.

1) **Știrea** - este un text foarte scurt, cu caracter informativ.

2) **Reportajul** - este o specie publicistică, în care se dau informații asupra unor realități geografice, etnografice, economice, sociale, etc, culese, la fața locului.

3) **Interviul** - este, în sens publicistic, o compoziție cu caracter informativ; el constă în redarea convorbirii dintre un ziarist și o personalitate dintr-un anumit domeniu, autorizată a-și exprima opiniile asupra acestuia.

Interviul impune câteva condiții: a) o pregătire oreabilă a ziaristului; b) formularea succintă și la obiect a întrebărilor;

În ultima vreme, prin interviu se mai înțelege și discuția pe care un cadru de conducere dintr-o instituție o poartă cu viitorul candidat la obținerea unui post.

4) **Articolul** - este o compoziție cu caracter informativ, documentar, științific etc, tipărită într-o publicație periodică.

Un articol trebuie să respecte următoarele condiții:

- să pună în discuții o temă de larg interes;
- să se bazeze pe o documentare temeinică a autorului;
- să selecteze și să simplifice aspectele problemei, astfel încât acestea să fie accesibile unui număr cât mai mare de cititori;
- să îmbine expunerea cu dezbateră, să argumenteze, în mod logic și coerent, opinia autorului, să explice cauzele și efectele și să le analizeze; să respecte normele stilului publicistic și să fie redactat în concordanță cu specificul publicației în care apare.

10. PERSONAJE LITERARE

Personajul literar este elementul cel mai evident de interferență a conținutului cu forma, este principalul element al unei opere epice sau dramatice.

Personajul este o imagine fictivă a unei ființe, o imagine artistică realizată de scriitor într-o anumită corelație cu sensibilitatea și concepțiile sale despre viață.

Caracterizarea unui personaj literar:

- citește de două ori textul
- identifică prezența personajului indicat
- urmărește-i faptele, acțiunile, gândurile
- conștientizează-ți impresia proprie, imaginându-ți personajul
- definește-ți atitudinea față de el și motivează-o convingător
- citește și precizează ce se solicită concret în cerințele propuse.

Caracterizarea unui personaj poate fi realizată prin mai multe modalități:

a) **directă** adevărește atitudinea autorului și comunică direct trăsăturile definitorii ale personajului prin următoarele procedee:

autocaracterizarea (monologul interior, introspecția, mărturia directă)

- atitudinea și aprecierea personajului de către alte personaje din operă

- remarcarea directă a unor calități morale, spirituale, comportamentale prin descrierea unui portret fizic, realizat după model antropologic: capul, figura, semne particulare, maniere etc.

b) caracterizarea **indirectă** se definește prin deducerea unor calități umane particulare (pozitive, negative) sau general valabile din:

- acțiunile în care autorul și-a angajat personajul

- modul personajului de a gândi și a se manifesta

- particularitățile de limbaj și abilitățile de comunicare prin care autorul și-a prezentat personajul

- înțelegerea semnificațiilor detaliilor: mediu, ambianța în care personajul viețuiește și activează.

- atitudinea ascunsă, dar veridică a altor personaje.

TABEL SINOPTIC

Concepte operaționale și operele prin care pot fi ilustrate.

Conceptul și opera ilustrativă	Elemente definitorii
Proza romantică: - -Alexandru Lăpușneanul", de C. Negruzzi; - „Sărmanul Dionis" de M. Eminescu.	Inspirația din istorie, personajul damnat, antiteza angelic/demonic, evenimentele neobișnuite, culoarea de epocă. Destinul geniului, refuzul realului, metamorfozele, reîncarnarea, spațiul selenar, revolta luciferică, magia, visul
Proza realistă: - „Moara cu noroc" și „Mara" de I. Slavici - „Ion", „Răscoala" și „Pădurea spânzuraților" de L. Rebreanu - „Enigma Otiliei" de G. Călinescu	• inspirația din realitate, înfășurată în mod adevărat și exact; • Incipitul prezintă o lume deja existentă, acțiunea înscriindu-se într-un continuu al vieții; • Finalul este firesc și previzibil • Evenimentele sunt fixate în repere spațiale și temporale exacte; • Acțiunea este verosimilă; • Personajul este exponent al unui grup uman; • Omul este produs al mediului/vieții

- „Moromeții" de M. Preda. - „Samartiteanca" de I. Druță.	sociale, fiind urmărit în toate etapele evoluției sale; • Naratorul este omniscient, omniprezent, obiectiv, și imparțial.
Proza fantastică: - „Sărmanul Dionis" de M. Eminescu - „La țigănci" de Mircea Eliade.	• Existența a două planuri: real și ireal • În planul real se produce o intruziune a fantasticului; • Această „ruptură" modifică reperele spațiale și temporale • Oamenii obișnuiți intră în situații misterioase, imposibil de explicat; • Aceasta provoacă o neliniște sau o ezitare în conștiința personajelor/cititorilor; • Finalul este, de multe, ori ambiguu.
Basmul cult: - „Povestea lui Harap-Alb" și „Dănilă prepeleac", de I. Creangă.	• Are autor cunoscut • Păstrează prototipul și funcțiile basmului folcloric • Fabulosul este acceptat printr-o convenție între narator și cititor • Fiecare autor își imprimă propriul stil în construcția subiectului și a personajelor

£

memorialistică (dezvăluie întâmplări trăite de autor);
psihologică;
didactică (destinată extragerii unor învățăminte)

Descrierea constă în prezentarea expresivă a unor trăsături ale ființelor, obiectelor, fenomenelor, locurilor...

Spre deosebire de narațiune, care se definește prin succesiune și temporalitate, descrierea e statică și redă spațialitatea.

Caracteristicile descrierii:

- se înrudește cu pictura, deoarece dă naștere, prin intermediul limbajului, unui tablou;
- prezintă, cu ajutorul imaginilor artistice, trăsături ale unui obiect (ființă, peisaj ale naturii etc.)
- utilizează preponderent verbele statice, substantive concrete și adjectivele;
- urmărește să impresioneze, să descrie o imagine memorabilă a obiectului descris;
- folosește resursele expresive ale limbajului, figurile de stil;

a

Tipuri de descriere:

realistă;
fantastică;
naturalistă;
romantică;
simbolistă;
umoristică etc.

Dialogul desemnează, într-o operă literară, conversația dintre personaje.

Caracteristicile dialogului:

- e marcat de linia dialogului;
- este declanșat, în general, de o interogație;
- se definește prin succesiunea întrebări-răspuns;
- pot coexista elemente de comunicare verbale cu cele nonverbale (ex. râsul);
- accentul este pus pe interlocutor.

Figurile de stil

Figurile de stil sunt procedeele prin care se modifică sensul propriu al unui cuvânt sau construcție gramaticală obișnuită, în scopul sporirii expresivității.

Povestirea: - „Hanu Ancuței” de M. Sadoveanu	• Narațiunea în proză de întindere mică • Faptele sunt relatate din unghiul povestitorului, participant sau martor la cele întâmplate • Tehnica inserției (povestirii în ramă) • Narator-personaj= fiecare din cei nouă povestitori • Narator-martor= moș Leonte Zoderu, Haralambie.
Nuvela istorică: - „Alexandru Lăpușeanu” de C. Negruzzi.	• Creație epică de amploare medie • Acțiunea se complică progresiv • Conflict puternic • Personaje complexe • Inspirație din istorie • Personaj eponim - proiecție romantică a unei figuri istorice.
Nuvelă psihologică: - „În vreme de război” de I.L. Caragiale; - „Moara cu noroc”,	• Amploare medie, acțiune care se complică progresiv • Conflict interior acut • Sunt analizate trăiri lăuntrice de mare impact (teama, spaima, obsesia, coșmarul etc.) • Personajele acționează sub imperiul

de 1. Slavici.	unor „porunci” venite din propriul subconștient • Acesta le conduce destinele, pe „cărări” greu de străbătut, spre nebunie sau spre moarte.
Romanul tradițional de tip obiectiv:	
- „Mara” de 1. Slavici, - „Ion” și „Răscoala” de L. Rebreanu - „Baltagul”, „Frații Jderi” de M. Sadoveanu - „Enigma Otiliei” de G. Călinescu - „Moromeții” de M. Preda.	• Amploarea acțiunii, existența mai multor planuri ale acesteia, conflicte și personaje complexe • Sursa de inspirație este lumea exterioară conștiinței (satul, orașul, istoria, clasele sociale) • Este o lume omogenă, coerentă și verosimilă care oglindește realitatea • Evenimentele sunt fixate în repere spațiale și temporale exacte • Timpul este cronologic, iar acțiunea se desfășoară prin succesiunea evenimentelor • Personajul poate reprezenta un caracter sau poate fi exponentul unui grup social • Naratorul este obiectiv și impersonal, privind evenimentele în mod detașat, fără să se implice • naratorul omniscient (care știe mai mult decât personajul) și omniprezent

	• Narațiunea la persoana a III-a, alcătuită prin alternanță și prin înlănțuire
Romanul modern de tip obiectiv:	
- „Pădurea spânzuraților” și „Ciuleandra”, de L. Rebreanu - „Concert din muzică de Bach”, de H. Papadat-Bengescu.	• Operă epică în proză, de mare amploare • Acțiune desfășurată pe mai multe planuri • Intrigă și conflicte complexe • Personaje numeroase • Sursa de inspirație o constituie lumea interioară, a conștiinței • Această reflectă o lume exterioară aflată în criză (semnele crizei - războiul, boala, urâciunea) • Timpul nu este strict cronologic, întoarcerea în trecut se întâlnește deseori • Personajele pot trăi crize de conștiință (conflict interior) • Autorul este obiectiv și omniscient; relatare la persoana a III-a • Incipitul și finalul sunt semnificative, fiind în relație cu titlurile romanelor.
Romanul modern de tip subiectiv:	
- „Ultima noapte de dragoste...”,	• Operă epică în proză, de mare amploare

- „Patul lui Procrust” de C. Petrescu - „Nunta în cer”, de M. Eliade - „Cel mai iubit dintre pământeni”, de M. Preda.	• Acțiunea desfășurată pe mai multe planuri • Intriga și conflicte complexe • Personaje numeroase • Sursa de inspirație o constituie lumea interioară, a conștiinței • Analiza unor trăiri lăuntrice: neliniștea, incertitudinea, chinul, înstrăinarea, inadaptarea • Timpul obiectiv, cronologic este înlocuit cu un timp subiectiv • Eludarea cronologiei, prin retrospectivă sau chiar prin ieșire din timp • Personaj atipic • Romanele sunt confesiuni ale personajului-narator (jurnale) • Relatare de la persoana 1 • Final închis sau deschis • Instanțele comunicării narative se schimbă, naratorul fiind și personaj.
Comedia:	
- „O scrisoare pierdută”, de I.L. Cragiade	• Text aparținând genului dramatic • Modul de expunere predominant este dialogul • Alcătuită din acte și scene • Fiecare act este precedat de

	indicații de regie (didascalii) • Intriga este o falsă problemă • Conflictul devine rizibil prin rezolvarea lui • Acțiunea, personajele și finalul stârnesc râsul • „Vocea” autorului se „aude” numai în indicațiile de regie • Stilul este parodic, exagerând ridicolul
Drama:	• Text aparținând genului dramatic • Modul de exprimare preponderent este dialogul, dar poate să apară și monologul
- „Meșterul Manole” de L. Blaga	• Textul este împărțit în acte și scene
- „Ioana”, „Răceala” de M. Sorescu.	• Indicațiile de regie (didascalii) au ca mod de expunere descrierea (de interior sau exterior) • Conflictul dramatic (exterior și interior) dă naștere tensiunii dramatice • Final grav • Trăirile lor lăuntrice sunt acute și aparțin omului modern: neliniștea, chinul, neputința, păcatul, patima... • Acțiunea exterioară este redusă, iar cadrul acțiunii poate fi neobișnuit.

Poezie romantică:	
- „Scrisoarea 1”, de M. Eminescu	• Teme romantice: - Soarta geniului neînțeleas de oamenii comuni - Nașterea și prăbușirea lumilor cerești • Motive romantice: - cadrul nocturn, luna, timpul bivalent ilimitată (ilimitat și cronologic), viața ca vis, „dorul nemărginit”, tabloul cosmogonic, muzica siderală, fortuna labilis, „geniul morții”, antiteze între geniul și omul comun.
- „Glossă”, de M. Eminescu	• Tema romantică: Zădărnicia unei lumi de măști, de care geniul trebuie să stea departe. • Motive romantice: - curgerea timpului, lumea ca teatru, fericirea efemeră, gloria trecătoare, nefericirea geniului.
- „Odă”, de M. Eminescu	• Tema romantică: Singurătatea geniului, căruia suferința din iubire îi aduce dorul de moarte. • Motive romantice: - ochii visători, steaua singurătății, suferința „dureros de dulce”, fragilitatea vieții, iubirea ca vis,

	oscilația între Eros și Thanatos.
- „Floare albastră”, de M. Eminescu	• Tema romantică: - iubirea ca aspirație neîmplinită • Motive romantice: - setea de cunoștință a geniului, iubirea care moare, floarea albastră, cadrul nocturn, codrul, luna, lacul, teiul, visul erotic.
- „Luceafărul”, de M. Eminescu	• Tema romantică: - condiția nefericită a geniului, născută din apartenența sa la două lumi (temporală și eternă) • Motive romantice: - Sursele de inspirație (folclorice și mitologice) 1) cadrul nocturn, castelul cu bolți medievale, marea, reveria fetei, incantația magică, întâlnirea erotică 2) mitul, antiteza Cătălin/Luceafărul, marea nemărginită, cadrul nocturn 3) zborul printre aștri, timpul relativ, spațiul imens, antiteza între ființe eterne și oamenii muritori 4) cadrul înserării, luna, teiul, marea, fortuna labis, antiteza între „cercul strâmb” și „lumea mea”, geniul, „nemuritor și rece”.

Poezie simbolistă: - „Plumb”, .Lacustră”, „Decor”, de G. Bacovia	• Tema simbolistică: - condiția de damnat a poetului, prizonier într-un Univers aflat în disoluție, care alunecă în moarte sub apăsarea destinului de plumb • Motive simboliste: - Orașul trist, ploaia depresivă, golul, solitudinea, agonia, somnul, înstrăinarea, pustiu etc. • Trăsături ale simbolismului: - poezie citadină oferind un decor al piețelor pustii, grădinilor desfrunzite, caselor sordide; - utilizarea simbolurilor (plumbul, corbii, locuința lacustră, pasărea „cu glas amar” etc.) - corespondențe între acestea și stările sufletești ale eului liric; - sugestia (exprimarea aluzivă, neclară, echivocă); - folosirea refrenelor/repetițiilor.
Poezia modernistă: - „Testament”, de T. Arghezi	• Arta poetică în care filonul tradiționalist se îmbină cu unele trăsături moderniste • De primul ține evocarea universului

No.

	ural și a legăturii cu strămoșii Moderniste sunt: metaforele șocante, greu de descifrat, limbajul ambiguu, estetica urâtului.
- „Psalm”, de T. Arghezi	Tema modernistă: Singurătatea poetului, aflat în suferință pentru că Dumnezeu l-a părăsit. • Elemente moderniste: - Spaima existențială, poetul fiind sfâșiat între implorare și revoltă - Limbajul artistic are semnificații neobișnuite - Metafore surprinzătoare, originale - Tensiunea lirică determinată de înstrăinarea poetului.
- „Flori de mucegai”, T. Arghezi	• Tema modernistă: - Condiția poetului damnat care-și pierde, în spațiu închisorii, capacitatea de a crea la fel ca înainte • Elemente moderniste: - Lumea evocată este infernul închisorii - Ipostaza demonică a poetului - Estetica urâtului - Limbajul cu semnificații neobișnuite - Sintaxa dezarticulată

Sa

- „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii”, de L. Blaga	• Artă poetică în care se exprimă teoria minus-cunoașterii; • Elemente moderniste: - Viziunea asupra lumii este nouă și profund filozofică - Eul liric stă în centrul rostirii poetice - Comparația amplă, de un puternic imagism - Versul liber.
- „Lumina”, de L. Blaga	• Tema modernistă: - Celebrarea luminii primordiale, apărute în prima zi a lumii • Elemente moderniste: - Setea de viață a lumii care izbucnește ca o stihie - Frenesia lumii abia născute, dornică de trăiri puternice; - Tensiunea lirică - Versul liber
- „Paradis în destrămare”, de L. Blaga.	• Elemente moderniste: - Moartea sacrului - Sentimentul alterării „corolei de minuni a lumii”, ca urmare a civilizației tehnice - Text construit ca un colaj de imagini, simbolizând moartea universală - Ambiguitatea, înnoirea metaforică,

	versul liber.
- „Timbrul”, de 1. Barbu	• Arte poetice, pe tema rolului orfic al poetului - Ideea artei ca joc - Îmbinarea metaforei cu matematica - Asocieri semantice surprinzătoare; imagini tăioase - Vocabular neologic - Textul este greu de descifrat
Poezia neomodernistă: - „Cântec” de N. Stănescu	- Revenirea la lirismul poeziei moderniste interbelice - Cultivarea unor teme existențiale (iubirea, creația, absolutul, moartea sacrului) - Intelectualismul, reflecția filozofică, lirismul abstract - Ambiguitatea limbajului și absoluta noutate a metaforei - Versul liber.

Cuprins:

1. Opera literară	4
Ficțiunea	4
Autorul	5
Cititorul	5
Tema	5
Ideea operei	5
Motivul literar	5
Compoziția operei literare	5
Titlul	6
Moduri de expunere	6
Narațiunea	7
Descrierea	8
Dialogul	9
Figuri de stil	9
2. Opera epică	13
Naratorul	14
Personajul literar	16
Construcția subiectului	18
Acțiunea	18
Conflictul	18
Momentele subiectului	18
Structura subiectului	19
Incipitul	19

Secvența narativă	19
Înlănțuirea	20
Insertia	20
Alternanța	20
Timpul și spațiul operei epice	21
Speciile genului epic	21
Schița	21
Basmul	21
Povestirea	22
Nuvela	23
Romanul	24
3. Opera dramatică	25
Specii dramatice	26
Tragedia	26
Comedia	27
Drama	28
4. Opera lirică	30
Elementele de compoziție a textului poetic... ..	32
Versul	32
Strofa	32
Ritmul	32
Rima	33
Speciile genului liric	34
Doina	34

Cântecul	34
Gazelul	35
Glosa	35
Rondelul	35
Sonetul	36
Oda	36
Imnul	36
Idila	36
Pastelul	37
Meditația	37
5. Limba și comunicația	37
Stilurile limbii	37
Comunicarea	41
6. Curente culturale și literale	44
Umanismul	44
Iluminismul	46
Clasicismul	48
Romantismul	50
Realismul	52
Sămănătorism	54
Naturalismul	54
Simbolismul	56
Expresionismul	58
Postmodernismul	59

7. Comentarea unui text la prima lectură..	61
8. Compuneri de utilitate socială	65
Cererea.....	65
Procura.....	66
Curriculum vitae.....	67
Avizul.....	71
Procesul-verbal.....	72
Declarația.....	73
Telegrama.....	73
9. Compunerea cu caracter publicistic	74
Știrea.....	74
Reportajul.....	74
Interviul.....	74
Articolul.....	75
10. Personaje literare	76
Tabelul sinoptic.....	78

A.*e apariții la editura TEO-Educațional:

Vatematica pentru cl. X-XII

5-oioigia pentru cl. X-XII

; -imia pentru cl. X-XII

_~3a Franceză (Gramatica, Civilizația, Creativitatea)

_—oa Engleză (Gramatica, Civilizația, Creativitatea)

Seografia pentru cl. X-XII

-zică pentru cl. VI-XII

-zica formule pentru cl. VI-XII

Vatematica pentru cl. V-IX

În curs de apariție la editura TEO-Educațional:

Literatura Română (poezia) BAC

^-.eratura Română (proza și dramaturgia) BAC

_<,ba Română (gramatica)

Propunerile și sugestiile puteți să le scrieți pe
acesa electronică: teo_educational@mail.rnd

Alte apariții:

